

Bij het nieuwe jaar

In dit eerste nummer van "Ecclesia" in het nieuw aangebroken jaar 2006 wenst de redactie alle lezers Gods nabijheid en zegen. Wat het jaar 2005 bracht en niet bracht weten we, nu dit weer achter ons ligt.

Op de voorlaatste dag van 2005 vond de begrafenis van Dr. W. Aalders plaats, die in de avond van de eerste Kerstdag is heengegaan. "Heimgangenen" zeggen de Duitse gelovigen van hun dierbaren die in het geloof zijn ontslapen. Zo mag het ook gezegd worden van hem aan wie onze Stichting en ons blad heel veel te danken hebben. De bijdragen aan dit nummer staan alle in het teken van zijn verscheiden en zijn betekenis voor Kerk, theologie en volk.

Onbekend is hetgeen vóór ons ligt. *Hij staat echter garant voor de zijnen die gezegd heeft:*

"Wanneer gij zult gaan door het water, Ik zal bij u zijn en door de rivieren, zij zullen u niet overstromen; wanneer gij door het vuur zult gaan, zult gij niet verbranden en de vlam zal u niet aansteken" (Jesaja 43:2).

Vervolgen wij dan de reis door dit jaar in vertrouwen op deze trouwe Herder.

De redactie van *Ecclesia*, mede voor het bestuur van de Stichting Vrienden van Dr. H.F. Kohlbrugge

Dr. H. Klink, Hoornaar

Hebt gij de Heilige Geest ontvangen?

Overdenking gehouden voorafgaand aan de begrafenis van dr. W. Aalders op 30 december 2005 in de aula van de begraafplaats Oud Eik en Duinen te Den Haag over Handelingen 19: 2a

Dat dr. Aalders een *markante* en *betrokken* man was, zoals op de rouwkaart staat, blijkt ook uit de keuze van de tekst van deze middag, waarvan hij met nadruk tegen me zei: Dáárover moet je spreken tijdens de rouwdienst. Want dit is niet een tekst waarover het in veel rouwdiensten zal gaan. Ik zou me kunnen voorstellen dat er onder u zijn, die er verwonderd over zijn. Waarom deze tekst? Wat heeft hij daarmee voor gehad?

Inhoud

Bij het nieuwe jaar p. 1

Hebt gij de Heilige Geest ontvangen? p. 1

Dr. H. Klink, Hoornaar

Woord ter gedachtenis aan Dr. W. Aalders p. 7

Ds. L.J. Geluk, Rotterdam

Een woord van Blaise Pascal

Het christelijk geloof bestaat ten diepste uit het geheim van de Verlosser. Door het menselijke en het goddelijke tot eenheid te brengen, heeft Hij de mensen uit het moeras van de zonden gehaald. In zijn goddelijke persoonlijkheid heeft Hij mensen met God verzoend.

Het minste wat ik daarover zeggen kan, is dat hij er de bedoeling mee gehad heeft om ons deze middag een vraag voor te leggen: Hebt u de Heilige Geest ontvangen?

Voor ik op deze tekst inga, eerst iets anders. Iets dat ons helpt om de achtergrond van deze tekstkeuze te begrijpen. In de afgelopen jaren heeft dr. Aalders veel *verdriet* gehad. Om twee redenen. Allereerst het verlies van zijn lieve, trouwe en vooral, zo typeerde hij haar bij haar overlijden, nobele vrouw: Sara Geertruida Huender – zijn Sara. Haar heengaan in 1999 viel in een tijd waarin hij ook de kerk, de Nederlandse Hervormde Kerk van het toneel zag verdwijnen. Het heeft dr. Aalders enorm eenzaam gemaakt. Iedereen die hem een beetje kent weet dat.

Desondanks heeft hij kans gezien in de jaren na dien drie boeken te schrijven: *De apocalyptische Christus*, *Apocalyps en Evangelie* en *Confiteor – Ik belijd*. Het tekent zijn geestkracht, zijn studiezin en... zijn betrokkenheid. Wat een opgave in deze eenzame jaren dit te doen, terwijl niemand redelijkerwijs van een zo oud man verwachten mocht dat hij zich van die taak zou kwijten. Maar hij wilde de kerk, u en mij, iets meegeven, van wat hij zelf zag als de weg die God ons in dit tijdsgewricht wijst. Dat tekent zijn betrokkenheid.

De wording van deze drie boeken heb ik van heel dichtbij meegemaakt. Hoeveel gesprekken hebben we er niet over gehad! In die gesprekken hebben we als het ware een reis gemaakt. Een reis van Galilea naar Jeruzalem en zo naar Klein-Azië, naar Efeze, de plaats waar het vanmiddag onder andere over moet gaan.

Laat me eerst iets over Efeze zeggen. De tekst is ten slotte gekozen uit Handelingen 19, waar Paulus in Efeze komt. Daar overkomt hem iets heel merkwaardigs. Daar

doet zich die merkwaardige geschiedenis voor van enkele 'discipelen', aan wie Paulus de vraag stelt: "Hebt u de Heilige Geest ook ontvangen toen u tot geloof gekomen bent?" Die vraag stelt de apostel niet voor niets. Er moet hem iets opgevallen zijn. Wat dat was? Zij missen iets wezenlijks, wat gangbaar was in de eerste christengemeente. En dat was, om het met één woord te zeggen: de bedauwing met de Heilige Geest.

Galilea

Wat dat inhoudt? Ik kan het niet beter duidelijk maken dan door u mee te nemen naar Galilea. Dat deed dr. Aalders ook in zijn boek *Apocalyps en Evangelie*. Voor hij in dat boek op deze ontmoeting in Efeze ingaat (want dat doet hij) brengt hij *Galilea* ter sprake.

Dáár heeft zich iets heel bijzonders voorgedaan. Aalders noemde het een 'apocalyptisch reveil', een opwekking van geestelijk leven, doordat de mensen betrokken raakten op het einde der tijden, op de voleinding van alles, op het Koninkrijk van God, dat zó nabij gekomen was, dat het met de handen te tasten was. En dat in de persoon van de Here Jezus Christus.

Na diens doop in de Jordaan is Hij in Galilea gekomen om gehoor te geven aan zijn roeping. En die hield in: het Koninkrijk Gods op aarde te brengen. En wat een uitzichten deden zich rondom Hem niet voor! Wat een vreugde, door zijn prediking, door zijn optreden. Het was een werkelijk reveil.

Christus verkondigde het Evangelie, de *besorah*. Dat wil zeggen het heil van het aangebroken Koninkrijk van God. Het mooiste voorbeeld daarvan is wel zijn eerste preek die hij hield in Nazareth. "Heden, zei Hij, "is deze Schrift in uw oren vervuld". Vandaar dat de bergrede begint met het woord 'Zalig' of 'heil', 'zegen'.

Het aanbreken van de nieuwe aeon, de nieuwe werkelijkheid van het koninkrijk van God was zo iets groots, dat de mensen, wanneer ze thuis kwamen, uitriepen: "wij hebben heden ongelooflijke dingen gezien." *Paradoxan* staat er in het Grieks. Dat wil zeggen: nooit eerder vertoonde dingen. Het koninkrijk Gods was present op deze aarde. En in Christus en in zijn optreden kwamen de mensen in aanraking met de Heilige Geest! Door Christus' optreden konden zij de overgang, de *transitus*, maken tot het Koninkrijk van God!

De christelijke doop – de Geestesdoop

Hoe vaak heb ik met Aalders gesproken over deze *transitus*, o.a. naar aanleiding van de dooppraktijk in de vroege kerk, waarvan hij zoveel wist en waarover het in deze tekst gaat. De dopeling ging in de doopkapel in het westen het badwater in, om er in het oosten uit op te rijzen, als de zon opging. Hij kwam dus uit de duister-

Colofon

Ecclesia, voorheen 'Kerkblaadje', is een uitgave van de Stichting Vrienden van Dr. H.F. Kohlbrugge en verschijnt zaterdags om de veertien dagen.

Redactie: Drs. M. den Admirant, Ds. J.K. Vlasblom, Mw G.M. van Ommen-Middelkoop

Eindredactie: Ds. L.J. Geluk en Dr. H. Klink

Vaste medewerkers:

Dr. W. Aalders, Drs. J.G. Barnhoorn, Dhr. T. van Es, Dr. R. Fernhout, Dr. M. Verduin en Ds. I.J. Wisse.

Redactieadres: Dorpsweg 11, 4223 NA Hoornaar, tel. 0183-581321

Internet-adres: www.ecclesianet.nl

Abonnementprijs: € 19,50 per jaar

Administratie: Baron Bentinckstraat 51, 7731 EK Ommen

tel. 0529 456729, Postbankrekeningnr. 88 71 47

Adm. Ecclesia/Kerkblaadje te Ommen of

Bankrekeningnr. 34.89.69.619 t.n.v.

St. Vrienden van Kohlbrugge te Ommen

Druk: drukkerij Ridderprint, Ridderkerk

nis en ging op naar het licht. Dan zwoer hij de *pompa diaboli* af, die dingen die bij het oude leven hoorden en wendde hij zich tot het licht! Maar let wel: als de doop door onderdompeling verricht was, was de dooplechtheid nog niet ten einde. Dan volgde er nog een wézenlijk bestanddeel van: de handoplegging en de zalving – de zalving met de Heilige Geest. Vanaf nu maakte de dopeling deel uit van het Koninkrijk der hemelen. De toegang daartoe was hem ontsloten.

O hoe is het Aalders dáárom te doen geweest, iets van die rijkdom weer te geven. Niet voor niets waren zijn lievelingsgedeelten uit de Bijbel, de passages die daarover gingen. Ik noem ze: Hebréeën 12: 22: "Gij zijt genaderd tot het hemelse Jeruzalem"; Colossenzen 3: 1: "Zoek de dingen die boven zijn, waar Christus is." Filippenzen 3: 20: "Uw wandel is in de hemelen, vanwaar wij Christus ook verwachten."

Hoe hield hij van de uitdrukking die C.H. Dodd geeft heeft: *realised eschatology* ofwel presente werkelijkheid van het heil, dat nu al levende werkelijkheid is door Christus. Dáár leefde hij bij. En terwijl Aalders die overgang naar die nieuwe werkelijkheid in zijn boeken tot uitdrukking bracht met de woorden *transitus* en *realised eschatology* (de ene uitdrukking wordt gebruikt door Luther en Odo Casel, de andere door C.H. Dodd), kon hij het ook zó zeggen, dat het voor de 'gewone christenen' goed te begripen viel. Hoe begrijpelijk en rijk wordt *de realiteit* van het presente heil bijvoorbeeld onder woorden gebracht in het lied dat boven aan de rouwkaart staat, waar ik u de strofen twee en drie uit voorlees! Het is een jubel op Christus, die door zijn leven, zijn lijden en sterven, maar vooral door zijn opstanding de toegang tot dit overvloedige hemelse leven heeft geopend:

*Hij heeft ridderlijk gestreden,
hel en duivel neergetreden;
woedt de vijand nog zo zeer,
schaden kan hij ons niet meer.
Sion moet Hem dank bewijzen
en met luider stemme prijzen.
Halleluja, halleluja!*

*'t Leven heeft de dood verslonden;
wat geboeid is, wordt ontbonden.
Dood, waar is uw overmacht,
waar uw prikkel, waar uw kracht?*

En dan komt het:

*'s Heren vrijgekochten hopen,
want de hémel gaat hun open.
Halleluja, halleluja!*

Dát is de belevenis in Galilea en dát is de belevenis in Efeze geweest. Dat is de belevenis van Paulus en van Lucas. Die nieuwe werkelijkheid is door Christus op aarde gebracht!

De roeping van de apostelen

Welnu, die apocalyptische wending die in Galilea begon en zijn hoogtepunt kreeg in Christus' kruis, in zijn opstanding en verheerlijking (Pinksteren), kreeg zijn voortzetting in het werk van de apostelen. Hún roeping bestond daarin dit 'eewigheidsleven', dat Christus hen toevertrouwd had, in de tijd te brengen: "Zie, Ik beschik u het Koninkrijk" (dat eewigheidsleven) had Christus gezegd. Aan deze beschikking had Hij hun roeping gekoppeld: "Gaat heen en verkondigt dit Evangelie aan alle volkeren, hen lerende onderhouden alles wat Ik u gezegd heb en hen dopende in de Naam des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes."

De overvloed van dit 'eewigheidsleven' hebben de apostelen gebracht in Klein-Azië, in Griekenland, Europa, tot in Rome en Spanje toe! Het water van de rivier, die ontsprong in Galilea, stroomde over de bedding heen en vloeide over deze wereld. En velen zijn ermee in aanraking gekomen, vooral door toedoen van Paulus. Zo onder andere in Efeze. Dan doen zich daar die tekenen voor, waarvan we lezen in Handelingen 19 en waarvan Aalders schreef: daar heeft zich die omslag, dit apocalyptisch reveil voor de ogen van Lucas voorgedaan. En dat heeft Lucas' leven veranderd! Ook voor hem is het Koninkrijk der hemelen als presente werkelijkheid open gegaan!

Levensvernieuwing

Dat veranderde het leven van deze mensen volkomen. Aalders zei me eens, toen we het hierover hadden: "Dat veranderde hun manier van leven, hun huwelijk, het veranderde hun taal. We lezen van *tongentaal*: het spreken in vervoering. Ze zullen liederen gezongen hebben, ze zullen in berouw en in tranen afscheid genomen hebben van hun vorige leven, ze zullen gejubeld hebben. Want dat hoort bij dat in aanraking komen met de krachten van het Koninkrijk der hemelen."

Iemand bij wie Aalders – die daar een zintuig voor had, omdat hij er zo voor open stond – dit tegenkwam was Pascal. Eigenlijk had ik eerst zijn moeder moeten noemen, die een grote invloed op hem heeft uitgeoefend. De gesprekken met háár, haar wijsheid, liefde en takt, ja die waren het die hem in aanraking brachten met dit werk van de Heilige Geest. Bij haar ging de hemel open. Zo wist hij van enkele familieleden te vertellen, onder andere een nichtje dat op haar sterfbed zei: "o dat heerlijke werk van de Heilige Geest." Ik noemde Blaise Pascal.

Als Aalders schrijft over tongentaal, dan zegt hij: zulke exclamaties van vreugde moeten het geweest zijn als bij Pascal, na zijn intense geloofsbelevens in 1654.

Vuur, vreugde, vreugde.

God van Abraham, God van Isäak en God van Jacob.

Niet van filosofen en ook niet van geleerden.

Zekerheid, zekerheid, bewustzijn.

Vreugde. Vrede. God van Jezus Christus.

God van mij en God van U.

Uw God zal mijn God zijn.

De wereld en alles achterlaten, behalve God

Alleen op de weg van het Evangelie laat God zich kennen. etc.

Welnu, bij hén lag de historische continuïteit met de kerk die in Efeze en andere plaatsen door deze Geesteservaring ontluikte, met de oerchristelijke gemeente. Zozeer heeft dit dr. Aalders geïntrigeerd, dat hij er al uitvoerig over schreef in zijn eerste boek in 1948.

De betekenis van de presbyters

En toch: met deze Geesteservaring komen we in aanraking met een *moeilijkheid*. Toen ik dr. Aalders nog niet zo intens kende, hoorde ik eens een preek van hem. En in die preek gaf hij die moeilijkheid indringend weer: "Stel u voor de discipelen! Zij waren met Jezus op de berg der verheerlijking, waar Hij veranderd werd van gedaante, d.w.z. een transfiguratie onderging. Ze zagen zijn heerlijkheid. En... wilden er blijven. Dit was een voorspel op de opstanding. Een voorspel op het ontvangen van de Heilige Geest. Maar zij moesten de berg weer áf! De wereld in!"

Die diastase, dát contrast – weinigen hebben haar zó gevoeld als Aalders. Vandaar dat hij met bijvoorbeeld Milton kon afgeven op de tijd: 'O tijd, tijd. Alles opskokkende tijd!' Zo betrokken te zijn op het einde... en het einde is er nog niet! De tijd dringt zich ertussen! De kerk moet door. Ze moet de *geschiedenis* in. "We moeten door in deze tijd, zei hij tegen me, na het SoW-proces. Het is bar." En dan kon hij zeggen, kreunen bijna: *usque ad tandem?* Tot wanneer toch?

Met die vraag, de vragen rondom de *geschiedenis*, die hem erg bezig hield, wendde hij zich allereerst tot de Bijbel om een antwoord. En... hij vond dat antwoord bij de *presbyters*, de leerlingen van de apostelen. Hij werkte dit uit in zijn boek over de Hebreeënbrief uit 1969 en in *Apocalyps en Evangelie*, dat enkele jaren geleden verscheen.

Het *bijzondere* van de presbyters was, dat zij er zich op in moesten stellen dat de eindtijd, die in die overvloedige rijkdom van de oerchristelijke gemeente zo dichtbij

leek, nog op zich liet wachten. Bij hen vond een *heroriëntatie* plaats: ook al duurt de tijd voort, al leven wij tot de wederkomst in een intermezzo, dan nog is Gods heil *present*, als hemelse werkelijkheid.

Door de doop, via het kerkelijke leven (dat toen enigszins structuur begon te krijgen) naderen wij tot het hemelse Jeruzalem. Zodoende is de toegang tot het eeuwige leven en de doorwerking van het 'eeuwigheidsleven' garant gesteld. De presbyters zijn zich bewust geworden van de roeping van de kerk om tijdens het intermezzo, dat voorafgaat aan de wederkomst, de *volkeren* op te vorderen Christus te erkennen. Het is haar roeping zich over de volkeren te ontfermen en hen in aanraking te brengen met het 'eeuwigheidsleven' dat haar ten deel viel. Zo is de kerk Gods liefdesbeweging naar deze wereld.

De kerk is van bóven! – vonken van de Heilige Geest

Maar let wel: ze is van *boven*, en mag dát karakter nooit verliezen. Als ze dát verliest, verliest ze haar bestaansrecht. Dan wordt het zout smakeloos. Dan verliest ze haar roeping uit het oog, en als gevolg daarvan verliest ze haar *gedrevenheid*. Voorwaarde voor haar bestaan is en blijft die betrokkenheid op het eeuwige leven. Voorwaarde is dat ze blijft zeggen "Wij zoeken de dingen die bóven zijn." Dat is haar opdracht en taak. En voor het zich kwijten van die taak wist Aalders zich een groepene.

En daarin was hij een gedrevene! Wat hem dreef, was die aanraking met de Heilige Geest, die hij steeds weer ontmoette in de authentieke historie van de kerk, die liep via de vroege kerk, via de Reformatie en het Reveil tot in de dagen van zijn moeder toe. Hij ontmoette die historie in de mensen, die op zijn weg kwamen in Nederlands Indië en over wie hij zo graag sprak, o.a. mevrouw Idenburg. En die historie liep via ds. S.G. de Graaf, wiens preken hij hoorde als jongen. Bij hen vond hij het vuur van de Heilige Geest! Maar ook in de catholica. Naar die vonken was hij op zoek in zijn studie. Hij vond die bij Pascal, bij Newman, bij Augustinus, bij Luther.

Als dit vuur weer ontdekt werd, kon het komen tot een reveil. Ook nu! Een réveil! Want een reveil in de kerk was voor hem een heroriëntatie in de tijd op de rijkdom van het éeuwige leven. Een gegrepen zijn door de dingen die boven zijn en een leven dat daarop gericht is en daarvan vervuld is. Als de kerk die rijkdom weer eens zou ontdekken! Dan zou ze haar roeping weer verstaan! Dan zou ze zich weer authentiek, ook in de huidige tijd, kunnen richten op het volk van Nederland. En als vanzelf zou zij de weg vinden tot hernieuwing van het kerkelijk

leven en tot vormgeving van de sacramenten en tot een adequate hedendaagse, gezaghebbende, profetische prediking!

Aalders' weg door de kerk

En hóe heeft hij dáárnaar uitgezien en er aan willen meewerken dat dát weer zou gebeuren! Zo begon hij zijn predikantschap. Werkelijk met enthousiasme. Hij wist dat dit zijn roeping was. Het begin van zijn predikantschap had ook iets van Galilea. Vanuit dit oogpunt deed hij mee met de liturgische vernieuwing en wijdde hij zijn tijd aan studie. En hóe veel heeft hij gestudeerd!

Maar meer en meer kwam hij in aanraking met de weerbarstige werkelijkheid. Het werd hem niet vergund. Men móest dit niet. Ik sloeg deze week zijn boekje op *Jeugd wat nu?* uit 1945. Uit dit boekje spreekt de geest van wat volkskerk is: het is gedragen door het roeping-besef de jeugd een weg te wijzen in de naoorlogse jaren. Er spreekt hoop uit en verwachting. Maar wat er na de oorlog ook gebeurde, er was géén sprake van terugkeer. Eerder van een golf van revolutie. De jaren zestig, met hun studentenrevolte, waar afgerekend werd met het verleden. Hoe heeft hij daar onder geleden.

En het ergste was: de kerk bood geen tegenweer. Integendeel. Wat werd hij teleurgesteld in Karl Barth en diens epigonen. Hun evangelie was niet afgestemd op de presente werkelijkheid van Gods heil, hun heimwee reikte niet naar de dingen die bóven zijn. Hun boodschap werd ideologisch van aard. Ze waren op den duur alleen maar betrokken op de *tijd*. Het eeuwigheidskarakter was uit hun boodschap verdwenen en daarom hádden ze geen boodschap meer! Hij miste er de vreze des Heren in, die hij van jongs af aan kende. En dat manifesteerde zich o.a. in hun levenswijze.

Door afgestemd te zijn op de 'vreze des Heren', onderkende hij als weinig anderen in de naoorlogse jaren dat de kerk meer en meer opging in het voeren van allerlei acties voor een betere *wereld*, terwijl de hemel, en de dingen van het Koninkrijk van God, als drie werkelijkheid, die ons *wedergeboren* doet worden, verdween.

Toen kwam in 1968 zijn *De grote Ontsporing*, het boek tégen Barth. Het betekende het definitieve einde van een mogelijkheid op een kerkelijke carrière. Het was de tijd van de *Open Brief* (1967) van de vriendschap met Van Niftrik en het *Getuigenis* van 1971. Maar, hoe breed dit *Getuigenis* ook gedragen werd – er kwam geen verandering in de koers van de kerk. Integendeel, wat er kwam, was.... SoW.

Lijden aan de kerk

Ik denk dat er weinigen zijn die daar zó aan hebben geleden als mijn vriend dr. Aalders.

Als ik iets heel persoonlijks mag zeggen: tijdens ons allerlaatste gesprek vertrouwde hij me naast andere heel persoonlijke dingen dit toe: dat hij vreselijk, vreselijk eenzame jaren gehad heeft, waarin hij zich gelukkig gesteund wist door trouwe vrienden. Maar het was tegelijk onbegrijpelijk dat er bij velen zo weinig hartstocht geweest is tegen dit proces. Het gemis aan gedrevenheid voor de zaak van de kerk vond hij smadelijk. Dat men zo gemakkelijk overstag ging. Het heeft hem verbaasd. Waar lag dat toch aan? Wat was toch het verschil tussen hem en anderen? Dat moet soms een geweldige vraag geweest zijn. Een vraag die hem eenzaam maakte. Hij wilde de dingen niet zwart op wit stellen. Maar het was wel een vraag.

Hing het samen met wat Paulus hier zag in Handelingen 19 en hem de vraag deed stellen: Hebt u de Heilige Geest wel ontvangen? Die discipelen van Johannes misten gedrevenheid en kracht. En die had Paulus wel! Aalders ook. Er is in de naoorlogse jaren *niemand* geweest die zo adequaat tegen het seculariseringsproces geschreven heeft als hij. Hij schreef in zijn ouderdom het *Hervormd Pleidooi* (1994). Men heeft niet willen luisteren. Dat wekte soms zijn grote verontwaardiging op. Hij wilde soms een *j'accuse* schrijven. Toch paste hij daar wel voor op. Dat kwam hem niet toe. Hij koos een ándere weg. Onlangs zei hij: "We kunnen het zelf niet verwezenlijken. We hebben het geprobeerd, telkens opnieuw. Maar de wereld is té sterk gebleken. En we hebben terug moeten wijken. En dan wijken we en zeggen we: nou, *I did it for His highest.*"

We moeten wijken, wat zit daar niet in, als een zo gedreven man dat moet zeggen. En tóch! In zijn ouderdom, in zijn negentigste jaren week hij in zekere zin *niet*! Hij zag het als zijn taak om door gebed en studie ter wille van de eenvoudige gelovigen, die hun weg na de kerkfusie zoekend en tastend gaan, te zoeken naar een weg in déze tijd. De neerslag ervan vinden we in zijn laatste boeken. En hoeveel vrienden, predikanten en eenvoudige gemeenteleden is hij zó niet tot steun geweest!

Nieuw elan in ouderdom

Hem werd meer dan ooit duidelijk dat wij in een *apocalyptische* tijd leven! De tijd van de volkskerk is voorbij. Wellicht zelfs die van de kerk zelf. Wat ooit begon in Efeze, en waar zulke heerlijke dingen uit waren voortgekomen, het was voorbij. Een nieuwe fase zijn we ingegaan. Een apocalyptische fase. Dat zegt veel. Heel veel. Wat zegt dit dan? Dat we apocalyptische dingen mee gaan maken – 11 september 2001, de tsunami van vorig jaar, de aardbeving in Pakistan, moslimterrorisme enz. enz. O het kan niet lang meer duren en toch kan er nog wel een tijd overheen gaan tot het einde er is.

In die tijd maken we apocalyptische dingen mee. Maar vóóral, en dát ontdekte hij, betekent *apocalyps* dat Christus in zijn glorie zich aan ons voordoet. In zijn dagboekje las ik “de staar valt van de ogen, dat is apocalyps.” Hij doelde op dat wat Johannes meemaakte op Patmos, *Apocalyps* 1. Van dit hoofdstuk zei hij: “het is een lievelingshoofdstuk van me.” Ja, die tijd zijn we ingegaan! De kerk is weg, nu zijn we als de Emmaüsgangers, verweesd. Nu staan we als Daniël, eenzaam in de geschiedenis. De machten doen zich aan ons voor. Wat een kracht, een tegenkracht tegen het Evangelie, de traditie, de wet, de gemeente van Christus.

Het is de situatie die Israël meemaakte in de ballingschap. Maar juist in *die* situatie zag Daniel méér dan anderen de heerlijkheid van God en de heerlijkheid van Zijn beleid. In *die* situatie ontstond in Alexandrië – twee eeuwen voor Christus – de Septuagintavertaling. En dat was een voor- Pinksteren, een beleven van het heil in het heden door God zelf. En die vertalers namen de profeet Daniël op als profetie! Als heilsprofetie van dat wat zou komen. Zo vormt de Septuagint de schakel tussen het Oude en Nieuwe Testament. En zo is er éénheid in de geschiedenis. Voor die eenheid van het wereldomvattende heilswerk van God, kreeg iemand als Philo oog. Hij werd daarbij geïnspireerd door de Septuagint. Hetzelfde geldt voor Flavius Josephus. En dat in een apocalyptische tijd!

Op een nog veel rijkere manier geldt dat van Christus. Uit de Schriften (onder andere de Septuagint) heeft Hij geput en dat heeft Hem in staat gesteld zijn werk te doen en Hem ertoe gebracht te zeggen: “Ik ben de Zoon des mensen, degene die door de Vader alle heerschappij in hemel en aarde heb ontvangen” Mattheüs 28: 18. Ook voor deze tekst had Aalders grote liefde, evenals voor die andere die door deze *Pantocrator* met zoveel innige liefde en betrokkenheid tot zijn kudde gesproken wordt: Ik ben de goede herder (Johannes 10: 11).

Het verheugde Aalders bijzonder die eenheid in de historie te ontdekken. In een boekje dat hij me gaf met heel persoonlijke aantekeningen schreef hij: er is een *begin*, *bersejit*, er is een einde, *acharit*. God werkte en Hij werkt en dát vormt de garantie dat die *acharit* ook komt! Dat is voor hem een *ervaring* geweest, een schokkende, verheugende ervaring. Daardoor kréég hij nu al zicht op die voleinding. Het *begin* was er en het *midden*, dat wil zeggen: de schepping en Christus’ komst op aarde die uitliep op zijn opstanding! Dan kán het niet anders of het heeft een vervolg. Het einde. En tot dat einde leidt ons de goede Herder. Aan Zijn leiding vertrouwde hij zich toe.

Gedrevenheid

Maar dat niet zonder een dringende vraag te stellen. Deze vraag: “wat mij zo verbaast, is dat u zo weinig ge-

drevenheid hebt en zo maar hebt kunnen laten gebeuren en er u bij neerlegt: kent u dan niet die gedrevenheid voor de kerk? Hebt u de Heilige Geest wel ontvangen?” Deze mannen in Efeze kenden alleen de doop van Johannes.

Aalders zei: “zo zijn velen, ook onder de orthodoxie: ze zijn wel met Christus bezig, maar het is niet de doorbraak dat ze er rijker op geworden zijn en dat de toestand niet meer is als vroeger. Maar dat er een hoger heerlijkheid is, het verheerlijkt te zijn. Ze kennen alleen het kruis, de goedigheid van Christus en niet de glorificatie. Daarom hebben ze hebben geen echt Evangelie. Het is niet wat Dodd genoemd heeft *new reality*. Het gaat om de rijkste gave die God gegeven heeft: Zijn Koninkrijk! En dat is niet vergeving van de zonde. Dat is op een of andere manier *einbegriffen*, maar dit maakt het wezen ervan uit: dat je in een nieuwe werkelijkheid overgezet wordt.”

En toen kwamen de al aangehaalde woorden: “We hebben het geprobeerd, maar de wereld is té sterk gebleken. En we hebben terug moeten wijken. En dan wijken we en zeggen we: nou, *I did it for His highest*. Ik heb het ook geprobeerd, ik heb gestudeerd in de hoop dat de kerk het op zou nemen en al enige vorm eraan zou geven en in het ambt en aan de universiteit heb ik het geprobeerd. En in *De Kerk het hart van de wereldgeschiedenis*. In de goede herder-gestalte. Iets daarvan heb ik ook gezien.” Dat verklaart Aalders’ gedrevenheid.

Deze profetische man is niet meer onder ons. Wat een verlies! Gelukkig is er nog heel veel bewaard, om uit te putten: de vele boeken en artikelen, gelukkig ook zijn recente boeken. Gelukkig bleef hij lange tijd leven. Na zijn dood spreekt hij nog. Ook door deze indringende vraag: als u zo traag blijft, dan vraag ik u: hebt u de Heilige Geest ook ontvangen? Met andere woorden: bent u bestand tegen de tijd? Zoals een Daniel?

“O”, zou hij zeggen, “ik kan u vertellen het is niet gemakkelijk o nee. Er was bittere eenzaamheid. Gelukkig was daar mijn vrouw. Gelukkig was er het uitzicht op het Koninkrijk Gods, waren er de gezangen, de psalmen, de traditie van Plato, die wees op de eeuwigheid, Socrates, maar vooral: is er de kanon, de kanon en de christelijke schrijvers door de eeuwen heen, Augustinus, Luther, Calvijn, Pascal, Hamann, Kierkegaard, Newman, Kohlbrugge, Groen, vooral Groen. In hun lijn is hij gebleven. Tot op het laatst. En op zijn sterfbed zei hij: “Straks zal ik horen wat mijn vrouw me voorhield, als ik zo eenzaam was en toch aan het schrijven was. Ze zei: straks zegt Christus tegen je: gij getrouwe dienstknecht, kom binnen in de vreugde des Heren en. ...En als Hij dat gezegd heeft, dan is ook zij daar. En zij weet er de weg al.”

Dit zij deze getuige, deze belijder gegund.

Zo heeft zijn leven iets beschamends. Wie heeft er na de oorlog zo authentiek christelijk beleden? En zo heeft

de vraag waarmee ik besluiten wil iets heel indringends, vanuit zijn gedrevenheid: "En gij, hebt gij de Heilige Geest ontvangen!?"

Ds. L.J. Geluk, Rotterdam

Woord ter gedachtenis aan Dr. W. Aalders

Mag ik - nu wij hier samenzijn tot gedachtenis van Dr. Willem Aalders en nu wij dadelijk samen zullen gaan naar zijn laatste rustplaats - spreken vanuit persoonlijke herinneringen?

Zó sprekend sluit ik overigens ook aan bij de dochters en kleinzons die eveneens vanuit hun herinneringen hebben gesproken over hun bijzondere vader en grootvader.

Ik acht het nu en hier niet de plaats om in den brede op de betekenis van de overledene voor kerk en theologie in te gaan, te spreken over zijn geleerdheid en levenswijsheid, over het indrukwekkend en veelzijdig werk dat hij heeft nagelaten. Dat zal zeker in andere verbanden wél gebeuren en dat móet ook gebeuren.

Nog maar kort was ik predikant, toen op 9 november 1964 mij een klein boek in handen kwam dat ik inzagen direct besloot te kopen. Het leek te gaan over vragen die mij intensief bezig hielden. In hoeverre de auteur mij van naam bekend of onbekend was, weet ik niet meer. De titel van het boekje luidde: *In verzet tegen de tijd*. Door het lezen hiervan werd ik erg geholpen. Het verhelderde vragen en wees mijn denken in een richting die voor mij beloften inhield.

Twee jaar later werd ik beroepen naar de Hervormde gemeente te Scheveningen. Bij het bezoek aan die gemeente werd mij ook de pastorie getoond, gelegen aan de Willem de Zwijgerlaan. Bij die gelegenheid vernam ik dat de overkant van de straat behoorde tot de gemeente van Den Haag en dat daar de wijk was van ... Dr. Aalders. Dat was een attractie op zich: nu kon ik wellicht ook eens met de schrijver van mijn hulprijk boekje in contact komen. Maar tot dit contact kwam het niet, want ik bedankte voor het beroep dat op mij was uitgebracht.

Niet lang daarna echter kwam het wél tot een ontmoeting. Dat was ten huize van de familie Gravemeijer in Wassenaar, op het landgoed "Ter Veecken". Daar kwam een kring theologen bijeen, die naderhand bekend werd als "de 24". Zij spraken over de ontwikkelingen in kerk en theologie en namen het besluit daarover iets te publiceren. Het werd een "Open Brief" die, geschreven door Dr. Aal-

Dr. W. Aalders

ders en met emendaties vanuit de kring der "24", werd uitgegeven op 31 oktober 1967. Deze brief, in meerdere tienduizendtallen verspreid, maakte de voornaamste auteur ervan direct door heel kerkelijk Nederland bekend. De brief was een appél aan de kerk terug te keren van de heilloze weg van humanisering van het Evangelie. Maar deze brief had daarbij nog een andere, verrassende werking: hij deed ook tegenstellingen in de kerk verbleken. Dr. Aalders, een beetje ethisch en bekend als liturgisch zeer betrokken, Ds. G. Boer, de voorman van de Gereformeerde Bond, Ds. J.P. van Roon de voorman van de Confessionele vereniging en de Kohlbruggiaanse Ds. D. van Heijst verstonden en vertrouwden elkaar. Zij wisten zich, ondanks verschillen in theologisch en dogmatisch denken, één in het geloof en één in hun liefde voor de Kerk en zorg om haar. Zo kwam Dr. Aalders op Hervormde kansels waarvan hij eerder had kunnen denken daar nooit te zullen komen.

Mijn bekendheid met Dr. Aalders groeide allengs uit tot vriendschap. Enkele keren hebben mevrouw Aalders en hij in die jaren bij mij gelogeed en leidde hij een dienst voor mij in Dirksland en in één van de Zwolse kerken. Toen ik in het huwelijk trad, was hij één van onze getuigen op het stadhuis. In een moeilijke tijd betoonde hij zich een vriend vol vaderlijke raad en hulp. Mevrouw Aalders en hij verheugden zich met ons bij de geboorte van onze kinderen. Hoe leefde hij mee, in alle dingen die mijn vrouw en mij bezig hielden. Onvergetelijk zijn de persoonlijke en telefonische gesprekken, waarin hij zijn belangstelling toonde, ook zijn verdriet en zorgen uitte, zorgen om kerk en staat, verdriet dáárover en na 1999 over het gemis van zijn lieve vrouw. In de jaren daarna begon het leven zich langzaam voor

hem toe te sluiten. Velen uit zijn familie- en vriendenkring zag hij zich ontvallen. De situatie van de kerk verdroot hem in hoge mate. In het theologisch bedrijf in Nederland was er nauwelijks iets dat hem bemoedigen kon. Het verval allerwegen drukte hem neer. Het verlangen heen te gaan nam sterk toe en kreeg de overhand. Eens riep hij door de telefoon: "Leun, ik word vergeten". Hij bedoelde: de Here lost mij maar niet van mijn post af. Wanneer komt toch die dag? Hij leefde als Simeon uit de Kerstgeschiedenis, in uitzien naar de dag dat hij kon zeggen: "Nu laat Gij, Heer, uw knecht gaan in vrede, naar Uw woord."

In dit gelovig uitzien heeft hij zijn ziekte beleefd, zeer getroost door Psalmverzen die hij in zijn jeugd zich eigen had gemaakt. En op de avond van het Kerstfeest dat nog maar weinige dagen achter ons ligt, brak het moment aan: hij mocht in vrede gaan, naar zijn Heer en Meester, die hem als de Goede Herder wonderlijk had geleid. Dikwijls ging zijn levensweg door raadsels en aanvechtingen, door diepten en duisternissen, maar altijd was de Herder bij hem was gebleven en had Hij Willem Aalders bij Zich gehouden.

Door de ondergang van de Nederlandse Hervormde Kerk voelde hij zich zonder Kerk, maar desondanks in de catholica. Hij wist heen te gaan en Thuis te komen – zo zei hij het mij zelf ten laatste – "sola fide", alleen in en door het geloof. Zó had hij het beleden op de kansel en in geschriften, in artikelen en lezingen. Zó heeft hij de tijdgeest weerstand geboden. Zó heeft hij geleefd in een tijd die hem meer en meer apocalyptisch was geworden. Zó is hij gestorven. "God is zo goed voor mij persoonlijk", zei hij in een van de laatste gesprekken.

"Sola fide". In het geloof waarvan zijn moeder als eerste hem zo onvergetelijk had verteld. Behouden, alleen door het geloof in de God van zijn moeder, van zijn vader, van zijn vrouw en van de velen die hem zijn voorgaan. Het geloof in de drie-ene God, Vader, Zoon en Heilige Geest.

In Diens naam willen we hem nu ter ruste gaan leggen dáár, waar zijn innig geliefde vrouw, Sara Geertruida Aalders- geboren Huender 8 maart 1999 aan de schoot der aarde werd toevertrouwd.

Op die historische plaats beiden zij de opstanding op de grote Dag die komt.

Ik heb gezegd.

*Jesus is ons licht en leven!
Hij, die aan het kruis geheven,
met zijn bloed ons heeft gekocht,
heeft nu vorstlijk overmocht.
Hij kan niet gebonden wezen;
als een held is Hij verzezen!
Halleluja! Halleluja!*

(Gezang 222 Liedboek voor de Kerken)

Op de avond van Kerst overleed onze markante, betrokken en lieve Vader en Grootvader

WILLEM AALDERS theol. dr.
Sinds 4 maart 1999 weduwnaar van
SARA GEERTRUIDA AALDERS-HUENDER, zijn SARA

* 's-Gravenmoer, 5 mei 1909
† Bussum, 25 december 2005

Marijke Aalders
Aleid Sonke – Aalders †
Job en Michelle Sonke-Gilissen, Roos en Jelle
Jan-Jakob Sonke
Gabe Sonke
Sophie en Henk Duyverman-Aalders
Annesaar Nauta
Pier Jelle Nauta en Jennifer Grant
Christine Aalders en William Faber

Correspondentieadres : Marijke Aalders,
Lijsterlaan 227, 1403 AV Bussum

De bijzetting in het familiegraf vond plaats op vrijdag 30 december jl. op de Begraafplaats Oud Eik en Duinen, Laan van Eik en Duinen 38 in Den Haag.

Aan het graf werd op verzoek van Dr. Aalders gelezen: 2 Corinthiërs 4:16 tot 5:10. Daarna vond de ter aardebestelling plaats, gevolgd door het zeggen van de Geloofsbelijdenis, waarna een gebed, besloten met het "Onze Vader".